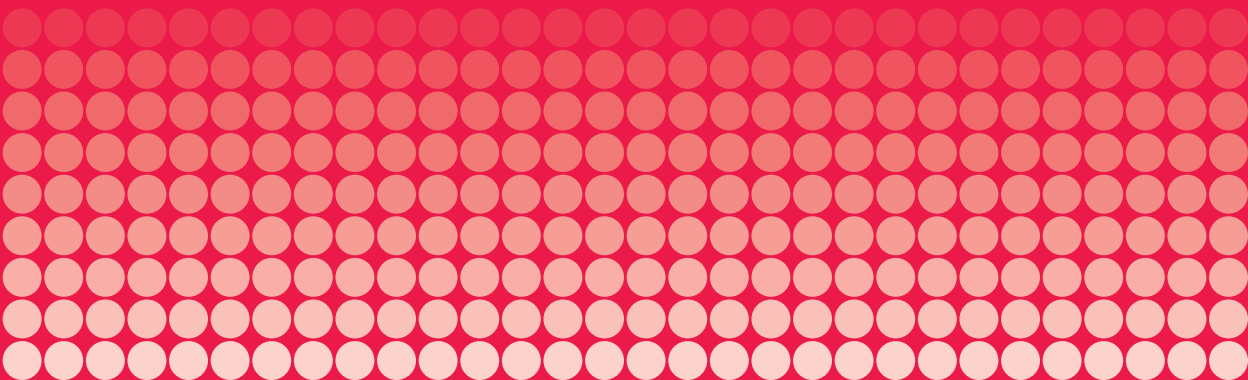

SIPRI YEARBOOK 2013

Armaments,
Disarmament and
International
Security

Samenvatting in het Nederlands

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI is een internationaal onafhankelijk instituut dat onderzoek verricht naar conflicten, bewapening, wapenbeheersing en ontwapening. Sinds zijn oprichting in 1966 verstrekt SIPRI gegevens, analyses en aanbevelingen die steunen op open bronnen aan beleidsmakers, onderzoekers, de media en geïnteresseerden.

VLAAMS VREDESINSTITUUT

Het Vlaams Vredesinstituut werd in 2004 bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

THE SIPRI YEARBOOK

Het *SIPRI Yearbook 2013* belicht originele gegevens in tal van domeinen, onder meer wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenhandel, wapenproductie, kernwapens, gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, in combinatie met messcherpe analyses van belangrijke aspecten m.b.t. wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid. Het SIPRI Yearbook, dat voor het eerst verscheen in 1969, bevat bijdragen van zowel SIPRI-onderzoekers als externe deskundigen.

Dit boekje is een korte samenvatting van het *SIPRI Yearbook 2013* en bevat een selectie van gegevens en analyses uit het *Yearbook*.

INHOUD

Inleiding	1
Deel I. Veiligheid en conflicten, 2012	
1. Gewapende conflicten	2
2. Vredesoperaties en conflictbeheersing	4
Deel II. Militaire uitgaven en bewapening, 2012	
3. Militaire uitgaven	6
4. Wapenproductie en militaire dienstverlening	8
5. Internationale wapenhandel	10
6. Mondiale nucleaire strijdkrachten	12
Deel III. Non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening, 2012	
7. Beheersing van kernwapens en non-proliferatie	14
8. Vermindering van de veiligheidsdreiging van chemische en biologische materialen	16
9. Beheersing van conventionele wapens en opbouw van militaire vertrouwenwekkende maatregelen	18
10. Controle op handel in wapens en dual-use producten	20
Addenda	22

INLEIDING. VEILIGHEIDS-, CONFLICT- EN VREDESONDERZOEK DOOR EEN ECONOMISCHE BRIL

TILMAN BRÜCK

Fysiek geweld is iets wat, jammer genoeg, in het menselijk gedrag nooit ver weg is. Hoewel het doelbewust inzetten van macht of geweld als onderdeel van menselijke interacties, groepsgedrag en overheidsacties een wijdverbreid fenomeen is en blijft, hebben we tot dusver vreemd genoeg maar beperkt inzicht in dit onderwerp kunnen krijgen.

Daarom blijft het beleid inzake potentieel of feitelijk groeps geweld op veel punten tekortschieten. Zo verwijst niet een van de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling (MDG's), die het discours rond ontwikkelingshulp sinds 2000 vorm hebben gegeven, naar vrede of veiligheid. Hoog tijd dus om dit stilzwijgen omtrent veiligheid, conflict en vrede te doorbreken.

Het SIPRI Yearbook wil de bestaande kenniskloven dichten: het levert informatie aan over en tracht de inzichten te verruimen in wat conflict, vrede en veiligheid inhouden, opdat betere beleidskeuzes kunnen bijdragen aan een meer vreedzame, veilige en rechtvaardige wereld. De sociale wetenschap onderscheidt nog minstens vier belangrijke domeinen die kenniskloven vertonen betreffende het strategisch gebruik van geweld door groeperingen in regio's met verzwakte overheidsinstellingen, waaronder ondemocratische landen. Het gaat om volgende vier domeinen

- voedingsbodems voor onveiligheid, conflict en kwetsbaarheid;
- trends in veiligheid, conflict en vrede;
- de gevolgen van gewelddadige conflicten en onveiligheid; en
- interventies en instellingen voor veiligheid en vrede

Als geheel wijzen deze hiaten op een ontbreken van een omvattend systeem van veiligheidsgegevens dat de verschillende stromingen in het vredesonderzoek samenbrengt. Tot

dusver is dit wellicht de meest fundamentele en systematische kenniskloof die is ontstaan.

Met zulk een gebrekkig inzicht worden vredesopbouw en conflictpreventie een lastige zaak. Als gevolg hiervan raken interventies in conflicten veel meer ideologisch gekleurd en worden minder een zaak van echt gemeenschappelijke belangen. Dit brengt het welslagen ervan in gevaar, wat *selffulfilling prophecies* in de hand werkt of de geruchten voedt over mislukte interventies en de zogenaamde beperkingen van dergelijke acties.

Als zoveel andere aspecten van een mensenleven of een maatschappij meetbaar zijn, zouden we toch tot een metriek moeten kunnen komen voor vrede en veiligheid, op individueel maar ook op geaggregeerd, nationaal niveau. Meten hoe men onveiligheid aanvoelt, tellen hoeveel oorlogsslachtoffers er zijn gevallen of wapens werden gesmokkeld, voorwaarden tot vrede scheppen en veiligheidsindicatoren inschatten volstaat daarbij echter niet. Ondanks deze en veel andere ontwikkelingen waarnaar het *SIPRI Yearbook* de afgelopen jaren heeft verwezen, blijven minstens twee belangrijke uitdagingen bestaan.

Een eerste bestaat erin, de nog overgebleven behoefte aan gegevens te omschrijven om het onderzoek naar veiligheid, conflict en vrede vooruit te helpen. De tweede gaat over de ontwikkeling van een 'wereldwijd systeem van veiligheidsevaluaties', een samenhangend kader dat de talrijke variabelen om stromen van veiligheid en vrede te meten, samenbrengt.

Al bijna vijf decennia brengt het *SIPRI Yearbook* in kaart hoe de wereldwijde veiligheidssituatie zich heeft ontwikkeld, waarbij het gebruik maakt van de unieke capaciteit van SIPRI om relevante trends te onderscheiden, tegen elkaar af te toetsen en te interpreteren. Misschien is het moment aangebroken om ons af te vragen hoe we dit narratief in een formeel instrument kunnen omzetten, zodat we kennis- en beleidsmatig een stap vooruit kunnen zetten. ●

Professor Tilman Brück is directeur van SIPRI

1. GEWAPENDE CONFLICTEN

In 2011-12 bleven conflicten de internationale gemeenschap zorgen baren, met name in het Midden-Oosten, het westen van Azië en Afrika, maar ook de toegenomen internationale spanningen in Oost-Azië. Het aantal mensen dat het leven liet als gevolg van grootschalig, georganiseerd geweld bleef echter historisch laag.

Dat het aantal gewapende conflicten en dodelijke slachtoffers sinds de supermachten een einde maakten aan de Koude Oorlog op wereldvlak zo duidelijk is teruggedrongen, heeft wellicht vooral te maken met het feit dat de grootmachten nu in aanzienlijk minder *proxy conflicts* verwickeld zijn. Deze relatie tussen landen en conflicten zou evenwel nogmaals een andere wending kunnen nemen.

De voorbije jaren spelen zich meer intrastatelijke conflicten af die zijn geïnternationaliseerd, waarbij dus een ander land de ene of andere partij steun verleent. Zulke betrokkenheid leidt vaak tot hogere aantallen slachtoffers en langere conflicten.

De verschuivende belangen en wijzigende perspectieven als gevolg van de verzwakking van het unipolaire veiligheidsevenwicht van na de Koude Oorlog en de opkomst van elementen van multipolariteit hebben duidelijk gevolgen voor de internationale orde in haar geheel, ondanks het feit dat het conflictniveau relatief laag blijft.

Bepaalde ontwikkelingen in 2011-12 zouden we wel als een waarschuwing kunnen zien dat, als we willen dat de positieve trends die de afgelopen decennia zijn ontstaan zich doorzetten, we nieuwe manieren moeten vinden om internationaal samen te werken aan het beheer van de wijzigende globale veiligheidsorde.

Gewapende conflicten in de nasleep van de Arabische Lente

Mali, Syrië en Jemen werden in 2012 geteisterd door gewapende conflicten die op de een

of andere manier met de Arabische Lente verband hielden. Elk van deze drie gevallen geeft aan hoe belangrijk het is dat we, om de regionale conflictontwikkelingen echt te bevatten, begrijpen waar de Arabische Lente en de repercussies daarvan om draaien. Allen zijn zij tot op zekere hoogte bepaald en beïnvloed door de vergaande politieke omwentelingen van 2011.

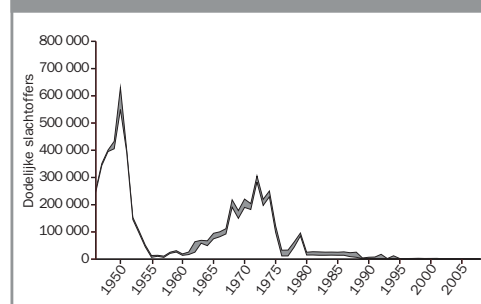
Hoewel de Arabische Lente een reeks van gebeurtenissen in gang heeft gezet die afhankelijk van de verschillende context in elk land anders was, dienen Mali, Syrië en Jemen als illustratie bij algemene fenomenen die in het vredes- en conflictonderzoek centraal staan, nl. verspreiding en escalatie van conflicten.

Er bestaat in deze regio een reëel gevaar dat een conflict zich verder verspreidt en escaleert. Maar, net zoals het toen de Arabische Lente losbarstte moeilijk was om deze conflicten te voorzien, is het ook niet eenvoudig te voorspellen hoe ze in de toekomst zullen evolueren.

De broze vrede in Oost- en Zuidoost-Azië

Mede dankzij meer dan 30 jaar relatieve vrede konden Oost- en Zuidoost-Azië zich tot 's werelds belangrijkste economische groeiregio ontwikkelen. Toch lijkt vrede in geen geval gegarandeerd. Alhoewel landen open conflic-

DODELIJKE SLACHTOFFERS ALS GEVOLG VAN GEVECHTEN IN GEWAPENDE CONFLICTEN IN OOST- EN ZUIDOOST-AZIË, 1946-2008

ten met elkaar uit de weg zijn gegaan en niet langer steun bieden aan opstandelingen op elkaars grondgebied, loert het decennia oude wantrouwen nog steeds om de hoek en is economische integratie nooit politiek vertaald.

Dat verschillende landen, vooral in Oost-Azië, zich in hoog tempo hebben bewapend, toont aan dat de spanningen sinds 2008 zijn opgelopen. Ondertussen houdt een aantal intrastatelijke gewapende conflicten – in Myanmar, de Filipijnen en Thailand – aan in Zuidoost-Azië, en zijn sommige daarvan de laatste jaren geëscaleerd.

De vrede in de regio bestendigen vereist een verbetering van bepaalde bilaterale en multilaterale relaties, met name dan tussen Noord- en Zuid-Korea, China en Japan, China en de ASEAN-landen en China en de Verenigde Staten.

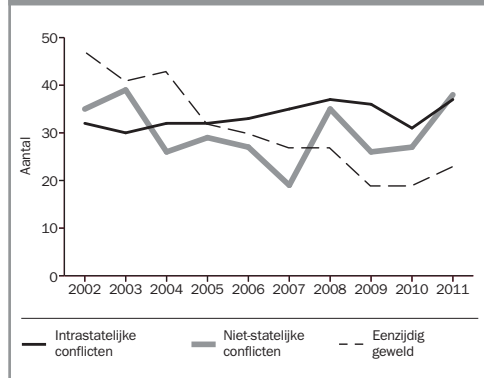
Patronen van georganiseerd geweld, 2002–11

Het Uppsala Conflict Data Program (UCDP) brengt georganiseerd geweld over de hele wereld in kaart, volgens drie categorieën van gewelddadige actie: inter- of intrastatelijke conflicten, niet-statelijke conflicten en eenzijdig geweld.

Het totale aantal incidenten van georganiseerd geweld waarbij op jaarbasis minstens 25 doden vielen (de drempelwaarde voor het UCDP) lag in 2011 met 98 iets lager dan in 2002, toen er 114 werden geteld. Dit had uitsluitend te maken met het minder frequente eenzijdige geweld. Zowel wat inter- of intrastatelijke als wat niet-statelijke conflicten betrof, had er zich in 2011 in vergelijking met 2002 een toename voorgedaan.

Gedurende de periode van tien jaar van 2002 tot 2011 was er sprake van 73 actieve inter- of intrastatelijke conflicten, waaronder 37 die in 2011 nog aan de gang waren; 223 niet-statelijke conflicten, waaronder 38 die in 2011 nog doorliepen; en 130 actoren die eenzijdig geweld hadden ingezet, waarvan 23 in 2011.

AANTAL GEWAPENDE CONFLICTEN, 2002–11

De drie categorieën vertonen door de jaren heen een zeer verschillend patroon. Het aantal niet-statelijke conflicten kan jaar na jaar scherp stijgen of dalen. Duidelijke trends zijn hierin dan ook niet te onderscheiden. Grootschalige omwentelingen in het aantal inter- of intrastatelijke conflicten doen zich daarentegen doorgaans langzaam voor. Ontwikkelingen in de frequentie van eenzijdig geweld houden het midden tussen deze twee uitersten.

De gegevens voor 2002–11 tonen aan hoe moeilijk het is, directe verbanden te leggen tussen de patronen in de drie categorieën van georganiseerd geweld. De verschillende categorieën kunnen elkaar beslist beïnvloeden (zoals blijkt uit de voorbeelden van de Arabische Lente en Oost- en Zuidoost-Azië). De mechanismen zijn echter complex en enkel te begrijpen – laat staan te beheersen – door middel van diepgaande studie naar ieder individueel geval. ●

2. VREDESOPERATIES EN CONFLICTBEHEERSING

In 2012 vonden in totaal 53 vredesoperaties plaats. Dat is één meer dan in 2011 maar nog steeds het derde laagste cijfer in de periode 2003–12. Het aantal mensen dat is ingezet tijdens multilaterale vredesoperaties wereldwijd daalde in 2012 ruim 10 procent – met 28 487 naar 233 642; de lichte afname die zich in 2011 had ingezet kwam op snelheid. De sterke terugval was het gevolg van de terugtrekking van de ISAF-troepenmacht (International Security Assistance Force) uit Afghanistan. Deze daling kwam echter na bijna tien jaar van snelle toename, waarmee het ingezette personeel nog steeds op het op twee na hoogste cijfer sinds 2003 uitkwam.

ISAF niet meegerekend kwamen er 847 mensen bij. Dit is de eerste keer sinds 2008 dat het cijfer van niet-ISAF medewerkers toeneemt. De beperkte stijging in het aantal operaties tussen 2011 en 2012 suggereert dat de sinds 2009 neerwaartse trend zich mogelijk begint te stabiliseren.

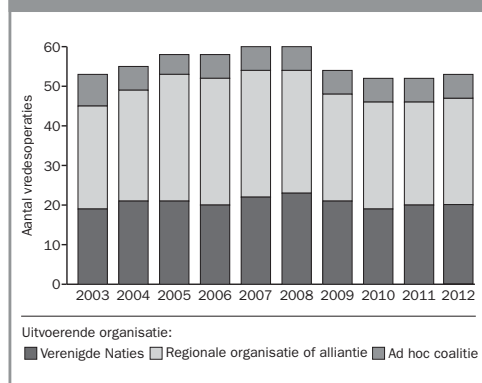
Bezuinigingsmaatregelen hebben sommige landen in 2012 doen aarzelen om geld vrij te maken voor vredesoperaties en ertoe aangezet om missies budgettaire beperkingen op te leggen. De VN-Veilighedsraad stelt steeds vaker maatstaven en indicatoren op om de doeltreffendheid van lopende VN-missies te evalueren en beoogt de hernieuwing van mandaten daarvan te laten afhangen.

Twijfels over de capaciteit en bereidheid om tijdens vredesoperaties burgers te beschermen, *Protection of Civilians (POC)*, werden in 2012 gevoed door het gepercipieerde falen van de VN-operaties in Ivoorkust, de Democratische Republiek Congo (DRC) en Zuid-Soedan. Maar misschien is het probleem eerder dat mandaten en verwachtingen onrealistisch worden ingeschat. Hoe verdeeld de internationale gemeenschap was, bleek ook duidelijk uit de reactie op een militaire staatsgreep in Guinee-Bissau, waarbij de Afrikaanse Unie (AU),

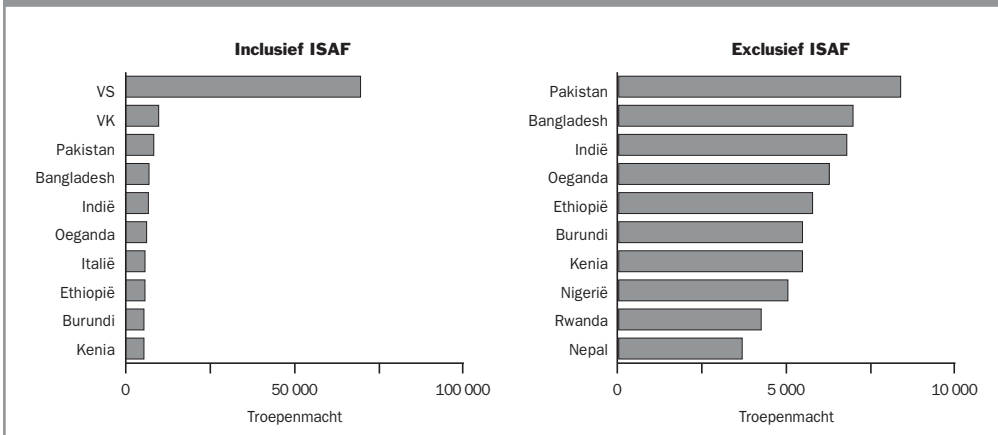
de Europese Unie (EU) en de VN weigerden om een overgangsregering te erkennen die was opgericht middels een controversieel proces met bemiddeling door de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (ECOWAS).

Ondanks deze twijfels, meningsverschillen en budgettaire beperkingen is er geen reden om te veronderstellen dat het aantal operaties in de nabije toekomst sterk zal afnemen; meer nog, het aantal buiten Afghanistan ingezette troepen zal wellicht nog groeien. Hoe spectaculair het totale personeelsbestand na de terugtrekking van ISAF zal dalen en hoe diffuus het beeld er in de toekomst zal uitzien, hangt af van drie factoren: de omvang van toekomstige besparingen in het Westen en de mate waarin deze de militaire capaciteit en het vermogen tot vredeshandhaving zullen beïnvloeden; de grootte van de troepenmacht die uiteindelijk zal worden ingezet in Mali, de gehele Sahelregio en mogelijk Syrië; en de mate waarin landen bereid zijn om hun verantwoordelijkheid om te beschermen (R2P) alsmede POC op te nemen, in plaats van alleen maar verontwaardigd te reageren over een uitblijvende reactie.

AANTAL VREDESOPERATIES, 2003–2012

TIEN VOORNAAMSTE TROEPENLEVERANCIERS VOOR MULTILATERALE VREDESOPERATIES, 2012

Veranderingen in vredesoperaties tijdens 2012

In 2012 zijn drie nieuwe missies van start gegaan: de ECOWAS-missie in Guinee-Bissau (ECOMIB), de EU-missie voor de opbouw van capaciteit in Niger (EUCAP Sahel Niger) en de VN-waarnemingsmissie in Syrië (UNSMIS).

Vier missies zijn in de loop van het jaar afgerond: de Politiemissie van de Europese Unie in Bosnië en Herzegovina (EUPM), de geïntegreerde VN-missie in Oost-Timor (UNMIT) en twee missies in Syrië: de observatiemissie van de Arabische Liga in Syrië en UNSMIS, die beide moesten worden stopgezet wegens het intense geweld, dat het onmogelijk maakte om hun opdrachten uit te voeren.

Regionale ontwikkelingen

Op het Amerikaanse continent vonden twee operaties plaats, in Azië en Oceanië acht, in Europa vijftien en in het Midden-Oosten elf.

Net als de vorige jaren spitsten de vredesoperaties zich vooral toe op Afrika. In deze regio werden zeventien operaties op touw gezet, waarvan negen onder VN-commando – het aandeel VN-operaties was daarmee kleiner dan de afgelopen jaren. De internationale gemeenschap richtte haar aandacht opnieuw op Somalië, bleef het moeilijk hebben met onpartijdigheid en de bescherming van burgers in de Democratische Republiek Congo en besloot om in Libië beperkt aanwezig te blijven.

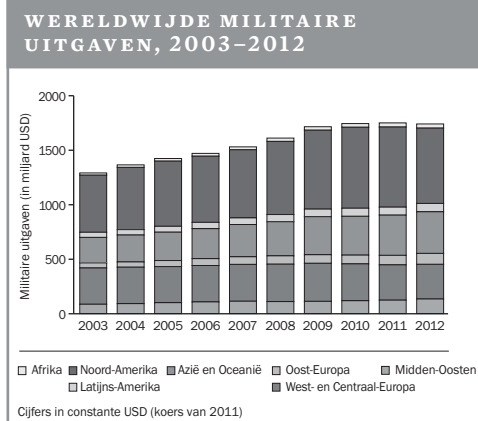
Twee operaties in Azië en Oceanië zaten in 2012 in een overgangsfase en bereidden hun terugtrekking voor: ISAF was erop gericht om zich tegen eind 2014 terug te trekken en UNMIT hield er eind 2012 mee op. ●

3. MILITAIRE UITGAVEN

Wereldwijd wordt het totaal aan militaire uitgaven in 2012 geschat op 1.756 miljard USD, goed voor 2,5% van het wereldwijde bruto binnenlands product (bbp) ofwel 249 USD voor elke wereldburger. De reële militaire uitgaven bedragen ongeveer 0,4 percent minder dan in 2011, de eerste daling sinds 1998. Toch was dit bedrag tussen het einde van WOII en 2010 nooit zo hoog. De verdeling van wereldwijde uitgaven in 2012 laat zien dat er mogelijk een verschuiving aankomt van het Westen naar andere delen van de wereld, vooral dan Oost-Europa en de ontwikkelingslanden.

In West- en Centraal-Europa hebben bezuinigingsmaatregelen de militaire uitgaven nog verder gedrukt. In Azië en Oceanië zijn militaire uitgaven in 2012 dan wel blijven stijgen, maar met een trager tempo als gevolg van de

lagere economische groei in de nasleep van de wereldwijde financiële crisis van 2008.

In Centraal- en Zuid-Azië, Noord-Amerika, Oceanië en West- en Centraal-Europa heeft zich na de toename in de periode 2003-2009 tussen 2009 en 2012 weer een daling ingezet; Sub-Sahara Afrika, Oost-Azië en Latijns-Amerika kenden een aanzienlijke groeivertraging, waarvan ook Oost-Europa en Zuidoost-Azië in beperktere mate getuige waren. In het Midden-Oosten en Noord-Afrika daarentegen versnelde de groei. Op wereldschaal vertaalde dit zich in een groeivertraging in 2010-11, gevolgd door krimp in 2012.

Amerikaanse militaire uitgaven

De reële militaire uitgaven van de Verenigde Staten namen in 2012 met 5,6 percent af. In combinatie met de daling van 1 percent in 2011 duidt dit er voor het eerst op dat de VS zich met haar uitgaven instelt op een naorlogse situatie. Dit neemt niet weg dat de uitgaven in 2012 – 685,5 miljard USD – nog steeds 69 percent boven die van 2001 lagen, het beginjaar van de strijd tegen het ‘terrorisme’ in Afghanistan en, vanaf 2003, in Irak.

Over het toekomstige niveau en de richting van de Amerikaanse militaire uitgaven is in 2012 in de Amerikaanse politiek heel wat te doen geweest. De hele besluitvorming inzake toekomstige militaire uitgaven kon echter

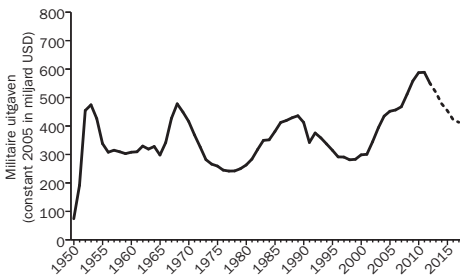
WERELDWIJDE MILITAIRE UITGAVEN, 2012

Regio	Uitgaven (\$ b.)	Vershil (%)
Afrika	39,2	1,2
Noord Afrika	16,4	7,8
Sub-Sahara Afrika	22,7	-3,2
Amerikaans grondgebied	782	-4,7
Centraal-Amerika en de Caraïben	8,6	8,1
Noord-Amerika	708	-5,5
Zuid-Amerika	65,9	3,8
Azië en Oceanië	390	3,3
Centraal- en Zuid-Azië	59,8	-1,6
Oost-Azië	268	5,0
Oceanië	28,2	-3,7
Zuid-Oost Azië	33,7	6,0
Europa	407	2,0
Oost-Europa	100	15
West- en Centraal	307	-1,6
Midden-Oosten	138	8,3
Wereldtotaal	1 756	-0,4

Cijfers in huidige USD (koers 2012).

AMERIKAANSE MILITAIRE UITGAVEN, 1950-2017

amper los worden gezien van, en was ondergeschikt aan, het politieke proces om de hoge en stijgende overheidsschuld aan te pakken.

Russische militaire uitgaven

De opwaartse trend in de Russische militaire uitgaven die in 1999 een aanvang heeft genomen, zette zich sterk door in 2012 met een reële toename van 16 procent. De ontwerpbegroting voor 2013-15 voorziet in een verdere stijging van de nominale cijfers met meer dan 40 procent tegen 2015. Deze verhoging vindt plaats nu Rusland uitvoering geeft aan het ambitieuze bewapeningsprogramma van de overheid en een vergaande hervorming van haar strijdkrachten doorvoert, die volgens velen echter niet geheel implementeerbaar is.

Veiligheidsuitgaven en gewelddadige georganiseerde misdaad in Midden-Amerika

Midden-Amerika had, gemeten aan het bbp, een van 's werelds laagste militaire uitgaven-niveaus. Na afloop van de burgeroorlogen in de regio in de jaren '90 en bij gebrek aan enige externe militaire dreiging, hielden de uitgaven voor defensie in de meeste Midden-Amerikaanse landen tot zeker halverwege de jaren 2000 een constante of dalende lijn aan. De laatste jaren is deze trend evenwel omgebo-gen, nu sommige regionale strijdkrachten samen met binnenlandse veiligheidsdiensten

de oorlog hebben verklaard aan de drugskartels en aan georganiseerde misdaadgroepen.

Beheer van militaire budgetten en uitgaven in Colombia en Indonesië

Het Colombiaanse militaire uitgaveniveau is voornamelijk bepaald door de strijd die het land al vijf decennia voert tegen guerrillagroeperingen en drugshandel. Ondanks de lang aanslepende burgeroorlog en ernstige schendingen van mensenrechten door veiligheidstroepen heeft het land geen recente geschiedenis van militaire overheersing. De transparantie in militaire uitgaven is ook behoorlijk goed, en is de afgelopen jaren zelfs verbeterd.

Met de vergaande hervorming van de veiligheidssector die deel was van de democratische overgang sinds 1998 in Indonesië, is de dominante rol van het leger in de politiek grotendeels uitgespeeld. Hoewel de Indonesische strijdkrachten zich ver houden van het politieke toneel, blijft de democratische civiele controle op het leger echter beperkt. En hoewel op dit punt enige vooruitgang is geboekt, schiet het hele systeem van militaire financiering, begroting en aanbestedingen qua transparantie en verantwoording schromelijk te kort. ●

RAPPORTAGE VAN MILITAIRE UITGAVEN AAN DE VN

Het aantal staten dat deelneemt aan het VN-systeem voor gestandaardiseerde rapportage van militaire uitgaven zakte van een recordaantal van 81 in 2002 naar 49 in 2012. Het rapportagepeil was in 2012 het hoogst in Europa (27 van de 48 staten). Het laagste aantal rapporterende staten noteren we in Afrika (2 van de 54 staten) en in het Midden-Oosten (0 van de 14 staten).

4. WAPENPRODUCTIE EN MILITAIRE DIENSTVERLENING

De economische neergang als gevolg van de wereldwijde financiële crisis van 2008 en de daaruit voortkomende bezuinigingsmaatregelen die Noord-Amerika en West-Europa hebben genomen begonnen in 2011–12 door te wegen in de verkoopcijfers van de internationale wapenindustrie. Wat dit voor de sector betekende, verschilde echter van bedrijf tot bedrijf.

De aanhoudende debatten en daarmee gepaard gaande onzekerheid over uitgaven hebben onrust veroorzaakt op de grootste markt voor wapens en militaire dienstverlening - de Verenigde Staten - en is een belangrijke reden waarom Amerikaanse en West-Europese ondernemingen hun markt-aandeel trachten uit te breiden naar andere regio's zoals Azië, Latijns-Amerika en het Midden-Oosten. Door zich militair te specialiseren, af te slanken, te diversifiëren, exporteren en op andere manieren te internationaliseren nemen individuele bedrijven stappen om zich in te dekken tegen de bezuinigingsmaatregelen. In sommige gevallen hebben dochterbedrijven de verkoop van wapens en militaire dienstverlening gehandhaafd of vergroot in andere landen dan waar het moederbedrijf zijn hoofdzetel heeft.

Ook door middel van overnames proberen ondernemingen de producten en diensten die zij al leveren, te verbeteren. Veel aandacht gaat uit naar deze overnames, maar doordat enkele bedrijven bepaalde delen hebben afge-stoten, blijkt ook hoe de industrie herstructureert om zich zo naar de moeilijkere omstandigheden en wijzigende vereisten van klanten te schikken.

Overheden bedienen zich van een aantal strategieën om hun wapenproducenten op buitenlandse markten te ondersteunen. Zo bieden zij wapenexporteurs rechtstreekse stimuli aan, lanceren zij steunmaatregelen om de kosten te drukken en hanteren zij een retoriek dat er veel arbeidsplaatsen met de wapenin-

dustrie gemoeid gaan. Landen die niet in hun militaire uitgaven hebben gesnoeid, zien daarentegen in deze moeilijke situatie een kans om wapens voordeliger in te voeren of om hun eigen industrie te ontwikkelen.

Cyberbeveiliging en de wapenindustrie

Dat cyberbeveiliging in de militaire en civiele sfeer aan belang wint, heeft wapenproducenten en militaire dienstverleners ertoe gebracht om sterk in die richting te diversifiëren.

In 2012 kwam cyberbeveiliging nog hoger te staan op de agenda van de internationale politieke en veiligheidsgemeenschappen. Het nieuws over Flames en Stuxnet haalde de voorpagina's en wakkerde de discussie over het toenemende gebruik van cyberwapens en cyberoorlogvoering weer aan. Hoewel er geen betrouwbaar bewijs is, worden steeds meer landen – waaronder China, Iran, Israël, Rusland en de VS – verdacht cyberwapens te gebruiken en in de cyberspace aanvalen in te zetten.

De opgang van cyberbeveiliging op de politieke en militaire agenda heeft evidente economische gevolgen. Eén raming stelde dat de privésector en de overheid samen in 2011 wereldwijd zo'n 60 miljard USD aan cyberbeveiliging hadden besteed (ofwel 3,5 percent van de globale militaire uitgaven). De VS was met de helft van het totale bedrag de grootste afnemer, en het enige land waar publieke en private uitgaven aan cyberbeveiliging op vrijwel hetzelfde peil stonden. In de rest van de wereld was het vooral de privésector die de nationale uitgaven voor cyberbeveiliging voor zijn rekening nam.

De afhankelijkheid van overheden van private cyberbeveiligingsfirma's kan tot politieke zorg leiden, met name wanneer het gaat om democratische transparantie, controle, verantwoording en kostprijs. De dienstverlening door wapenproducenten – of traditionele cyberbeveiligingsfirma's –, verandert mogelijk

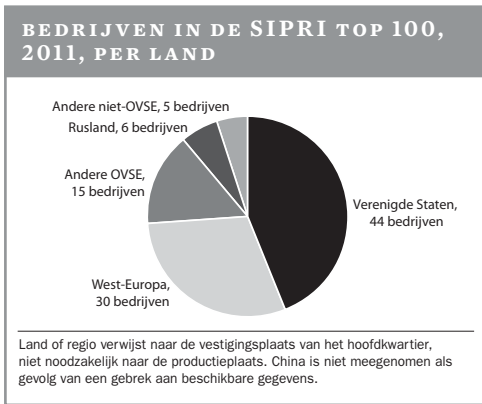
de wijze waarop landen hun cyberbeveiligings- en cyberdefensiebeleid vormgeven en beheren.

De SIPRI Top 100 van wapenproducenten en militaire dienstverleners

De SIPRI Top 100 rangschikt 's werelds 100 grootste wapenproducenten en militaire dienstverleners (uitgezonderd Chinese bedrijven) op basis van hun omzet in 2011 uit de verkoop van wapens. De bedrijven uit de SIPRI Top 100 verkochten in 2011 voor 410 miljard USD aan wapens en diensten. Vergeleken met

de Top 100 van 2010 (waar enkele bedrijven in zijn veranderd) is de reële wapenverkoop in 2011 met 5 percent gedaald.

De gedaalde verkoop in 2011 door bedrijven uit de SIPRI Top 100 is het gevolg van verschillende factoren.. Zo zijn er bijvoorbeeld de terugtrekking uit Irak en het VN-embargo op wapenleveringen aan Libië, programma's die vertraging oplopen door bezuinigingen in de militaire uitgaven en de uitgestelde verbintenissen om wapenprogramma's op te starten, en het feit dat de Amerikaanse dollar in 2011 in veel landen laag stond. ●

DE TIEN GROOTSTE WAPENPRODUCENTEN, 2011

Bedrijf	Wapenverkoop (\$ m.)	Winst (\$ m.)
1 Lockheed Martin	36 270	2 655
2 Boeing	31 830	4 018
3 BAE Systems (UK)	29 150	2 349
4 General Dynamics	23 760	2 526
5 Raytheon	22 470	1 896
6 Northrop Grumman	21 390	2 118
7 EADS (trans-Europe)	16 390	1 422
8 Finmeccanica (Italy)	14 560	-3 206
9 L-3 Communications	12 520	956
10 United Technologies	11 640	5 347

Bedrijven gevestigd in de VS, tenzij anders vermeld. De winstcijfers hebben betrekking op alle bedrijfsactiviteiten, niet-militaire verkopen inbegrepen.

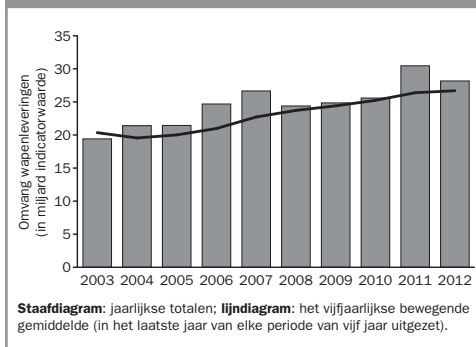
5. INTERNATIONALE WAPENHANDEL

Tussen 2003–2007 en 2008–12 groeide het volume internationale leveringen van grote conventionele wapens met 17 percent. De vijf grootste leveranciers in de periode 2008–12 – de Verenigde Staten, Rusland, Duitsland, Frankrijk en China – waren samen verantwoordelijk voor 75 percent van het uitvoervolume. Het is de eerste keer sinds het einde van de Koude Oorlog dat China tot de vijf grootste wapenexporteurs behoort. Voordien bestond deze groep uitsluitend uit de VS en uit Europese landen.

China is mogelijk de voorhoed van een aantal Aziatische leveranciers dat een grotere rol gaat spelen in de internationale wapenhandel. Zuid-Korea is immers een opkomende wapenleverancier en Japan en Singapore hebben het potentieel om een belangrijke positie in te nemen.

Andere ingrijpende wijzigingen tijdens de periode 2008–12 zijn bijvoorbeeld dat het Verenigd Koninkrijk voor het eerst sinds 1950 gedurende een periode van vijf jaar gesproken buiten de top vijf valt, dat Nederland niet meer tot de tien grootste leveranciers behoort, en de

TREND IN LEVERINGEN VAN GROTE WAPENS, 2003–2012

negende plaats die Oekraïne op de lijst bekleedt.

De financiële crisis in de VS en Europa heeft onder andere tot gevolg gehad dat bedrijven genoodzaakt werden om nieuwe exportmarkten aan te boren. Daartoe hebben de VS en Europa hun bureaucratische procedures afgestemd en zich meer bereid getoond om stappen te zetten in de richting van productie onder licentie, technologieoverdracht en coöperatieve productieregelingen.

Terwijl de SIPRI-gegevens over internationale wapenleveringen niets zeggen over hun financiële waarde, publiceren sommige landen ook cijfers over wat hun wapenuitvoer financieel precies betekent. Uitgaand van nationale data schat SIPRI dat de totale waarde van de wereldwijde wapenhandel in 2011 minstens 43 miljard USD bedroeg.

Wapenleveringen aan West- en Centraal-Europa

De volumes grote conventionele wapens die landen in West- en Centraal-Europa invoeren, bewegen in grote lijnen mee met de recente regionale trends in militaire uitgaven. Tussen 2003–2007 en 2008–12 daalde de invoer in West-Europa met 16 percent en die in Centraal-Europa met 49 percent. Dat de import naar West-Europa daalde, was voornamelijk toe te schrijven aan Griekenland en Italië, die

BELANGRIJKSTE EXPORTEURS EN IMPORTEURS VAN GROTE WAPENS, 2008–2012

Exporteur	Totaal aandeel (%)	Importeur	Totaal aandeel (%)
1. VS	30	1. Indië	12
2. Rusland	26	2. China	6
3. Duitsland	7	3. Pakistan	5
4. Frankrijk	6	4. Zuid-Korea	5
5. China	5	5. Singapore	4
6. VK	4	6. Algerije	4
7. Spanje	3	7. Australië	4
8. Italië	2	8. VS	4
9. Oekraïne	2	9. VAE	3
10. Israël	2	10. Saudi Arabië	3

respectievelijk 61 en 55 percent minder invoerden.

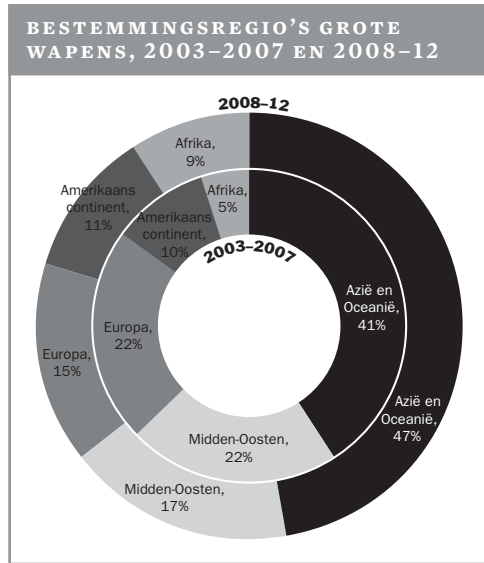
Blijkbaar brengen beslissingen om importcontracten op de lange baan te schuiven en op te zeggen Europese landen ertoe om hun eigen wapenuitvoer meer nadrukkelijk te stimuleren. Deze inspanningen zijn de laatste jaren verder opgedreven om zo de omzetverliezen door het lagere aantal binnenlandse opdrachten te compenseren. Ook kunnen bezuinigingen in Europese landen invloed hebben op de bestaande pogingen om de wapenproductie in Europa in stand te houden en gezamenlijk wapensystemen te ontwikkelen en aan te kopen.

Wapenleveringen aan Syrië

Hoewel het conflict in Syrië in 2012 in hevigheid toenam, slaagde de internationale gemeenschap er niet in tot een duidelijke reactie te komen. Over hoe met het conflict in het algemeen om te gaan, en meer specifiek of al dan niet wapens te leveren aan de strijdende partijen, raakte men het niet eens. Terwijl de Europese Unie, de Arabische Liga, Turkije en de Verenigde Staten wapenembargo's in stand hielden tegen de Syrische regering, bleven Iran en Rusland wel wapens leveren. Rebelengroepen vroegen het buitenland om militaire hulp en buurlanden leken bereid om hen wapens te leveren of in de middelen te voorzien om ze aan te kopen.

Sinds het conflict in 2011 losbarstte, gaapt er een duidelijke kloof tussen landen die tegen VN-sancties voor Syrië gekant zijn en de Syrische regering onverminderd wapens blijven leveren, en landen die wapenembargo's hebben opgelegd aan Syrië en voorstander zijn van een VN-embargo. Russische functionarissen hebben de positie van hun overheid het duidelijkst verwoord en lieten er geen twijfel over bestaan dat de wapenleveringen in 2011-12 verder bleven gaan.

Het lijkt erop dat de voorraad van de Syrische rebellen vooral bestaat uit de wapens die

zij op de manschappen en uit arsenalen van de regering buit konden maken. Ook hebben ze kleine en lichte wapens op de zwarte markt in Irak en Libanon aangekocht. Dit neemt niet weg dat rebellengroepen regeringen die hun zaak genegen waren in 2012 herhaaldelijk hebben verzocht om wapens en ander militair materieel te leveren. ●

OPENHEID IN WAPENLEVERINGEN

Het aantal landen dat zijn wapeninvoer en -uitvoer aangeeft bij het VN-register van Conventionele Wapens (United Nations Register of Conventional arms of UNROCA) zakte van 86 landen in 2011 naar een absoluut dieptepunt van 52 landen in 2012. Afrika was de enige regio die niet beduidend minder had aangegeven.

Almaar meer regeringen hebben nationale verslagen over wapenleveringen gepubliceerd. Sedert januari 2013 hebben 35 staten minstens één nationaal verslag over leveringen na 1990 vrijgegeven

6. MONDIALE NUCLEAIRE STRIJDKRACHTEN

Begin 2013 beschikten acht landen over een gezamenlijk arsenaal van ongeveer 4.400 operationele kernwapens. Daarvan worden er bijna 2.000 in hoge staat van paraatheid gehouden. Wanneer we alle kernkoppen meetellen (operationele kernkoppen, reserves in zowel actieve als inactieve opslag, en intacte kernkoppen die nog moeten worden ontmanteld), beschikken de Verenigde Staten, Rusland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, India, Pakistan en Israël samen over een arsenaal van ongeveer 17.270 kernwapens.

De beschikbaarheid van betrouwbare informatie over de arsenalen van kernmogendheden verschilt sterk van land tot land. Frankrijk, het VK en de VS gaven onlangs belangrijke informatie vrij over hun nucleair vermogen. De Russische transparantie is daarentegen afgenomen. Het heeft besloten details over zijn strategische kernwapenarsenaal, verzameld in het kader van het nieuwe START-verdrag tussen Rusland en de VS van 2010, niet openbaar te maken, maar slechts te delen met de VS. Als onderdeel van zijn afschrikkingsstrategie houdt China details over zijn kernwapens angstvallig geheim.

Betrouwbare gegevens over de operationele status van de kernwapenarsenalen en nucleaire capaciteit van de drie landen die het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) nooit ondertekenden – India, Israël en Pakistan – zijn bijzonder moeilijk te vinden. Er zijn zo goed als geen officiële rapporten beschikbaar en de beschikbare gegevens zijn daardoor vaak tegenstrijdig, onjuist of overdreven.

Wettelijk erkende kernmogendheden

Geen van de vijf wettelijk erkende kernmogendheden zoals bepaald in het NPV – China, Frankrijk, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de VS – lijkt van plan zijn kernwapenarsenaal snel op te geven. Rusland en de VS voeren momenteel een grootschalige modernisering

WERELDKERNMACHTEN, 2013

<i>Land</i>	<i>Ingezette kernkoppen</i>	<i>Andere kernkoppen</i>	<i>Totaal inventaris</i>
VS	2 150	5 550	-7 700
Rusland	1 800	6 700	8 500
VK	160	65	225
Frankrijk	-290	-10	-300
China	-	-250	-250
Indië	-	90-110	90-110
Pakistan	-	100-120	100-120
Israël	-	-80	-80
Noord-Korea	6-8?
Totaal	~4 400	~12 865	~17 270

Deze cijfers worden bij benadering gegeven en gelden vanaf januari 2013.

van hun nucleaire overbrengingssysteem, kernkoppen en productiefabrieken door. Tegelijkertijd blijven ze hun kernwapenarsenaal afslanken in uitvoering van het laatste START-verdrag maar ook door eenzijdige ontmanteling.

Omdat de kernwapenarsenalen van Rusland en de VS veruit de grootste zijn, kent het totale aantal kernwapens wereldwijd een dalende lijn. De andere drie erkende kernmogendheden bezitten een aanzienlijk kleiner arsenaal, maar introduceren nieuwe nucleaire wapensystemen of kondigden aan dat in de toekomst te zullen doen. Van de vijf erkende kernmogendheden is China het enige land dat zijn nucleair arsenaal lijkt uit te breiden. In 2012 voerde China talrijke raketproeven uit om zijn over de weg transporteerbare, op de grond en op onderzeeërs gestationeerde nucleaire afschrikkingsmacht te consolideren.

Nucleaire slagkracht van India en Pakistan

India en Pakistan vergroten en verbeteren hun kernwapenarsenalen. Beide landen ontwikkelen en ontplooiën momenteel nieuwe soorten ballistische en kruisraketten geschikt voor nucleaire koppen en voeren allebei hun vermogen om militaire splijtstof te produceren op.

India's nucleaire doctrine steunt op het beginsel van een minimale geloofwaardige afschrikking en 'no first use', of de belofte om nooit als eerste kernwapens te gebruiken. In juni 2012 riep de Indiase premier, Manmohan Singh, een vergadering van de Nuclear Command Authority bijeen die naar verluidt de noodzaak onderstreepte om naar een 'snellere consolidatie' te gaan van een Indiaas nucleair afschrikingsmechanisme op basis van een operationele triade van nucleaire krachten.

Pakistan deed in 2012 een aantal raketproeven waarmee het de meeste van zijn rakettypes geschikt voor nucleaire koppen die vandaag operationeel in gebruik of nog in ontwikkeling zijn, heeft getest. Ook werkt het land aan de uitbreiding van zijn voornaamste productiesite voor plutonium in Khushab, Punjab.

Israëlische kernwapens

Israël houdt zich al jaren op de vlakte over zijn kernprogramma. Het bevestigt noch ontkent officieel dat het kernwapens bezit. Naar schatting beschikt Israël over ongeveer 80 intacte kernwapens. Het gaat hierbij over 50 systemen die worden gedragen door Jericho II middel-langeafstandsraketten en 30 zwaartekrachtbommen die door een vliegtuig worden afgeworpen. Over de operationele status van de Jericho III ballistische raket, welke een groter bereik heeft, is niets bekend. In 2012 staken opnieuw speculaties de kop op dat Israël ook door een onderzeeboot gelanceerde kruisraketten voor nucleaire koppen zou hebben ontwikkeld.

Militaire nucleaire capaciteit van Noord-Korea

Noord-Korea houdt zijn militair nucleair programma strikt geheim. Er zijn geen officiële gegevens beschikbaar die aantonen dat het land operationele kernwapens bezit. Wel uitte de directeur van de Amerikaanse nationale inlichtingendiensten in 2012 de stelling dat de

Noord-Koreanen kernwapens hadden geproduceerd, maar kon hij niet inschatten hoe groot hun arsenaal precies was.

In de loop van 2012 bleek uit verschillende niet-gouvernementele rapporten op basis van de analyse van satellietbeelden en ander bewijsmateriaal dat het land zich technisch klaarmaakte om in de tunnels van de nucleaire testsite in het noordoostelijke Punggye-ri een derde ondergrondse kernproef uit te voeren. ●

WERELDWIJDE SPLIJTSTOFVOORRADEN, 2012

Stoffen die een kettingsprijtreactie in stand kunnen houden, zijn onontbeerlijk voor alle soorten kernbommen, van eerste generatie atoomwapens tot geavanceerde thermonucleaire wapens. De meest voorkomende splijtstoffen zijn hoogverrijkt uranium en plutonium.

China, Frankrijk, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de VS produceerden voor hun kernwapens zowel hoogverrijkt uranium als plutonium; India, Israël en Noord-Korea produceerden voornamelijk plutonium en Pakistan hoofdzakelijk hoogverrijkt uranium. Alle landen met een civiele nucleaire industrie zijn min of meer in staat om splijtstoffen te produceren. Het International Panel on Fissile materials brengt informatie samen over de wereldvoorraden aan splijtstoffen.

Globale voorraden, 2012	
Hoogverrijkt uranium	-1285 ton*
Gespleten plutonium	
Militaire voorraden	-224 ton
Civiele voorraden	-264 ton
De 92 ton voor vermenging niet meegerekend.	

7. BEHEERSING VAN KERNWAPENS EN NON-PROLIFERATIE

Bezorgdheid over Iraanse nucleaire proliferatie

De internationale bezorgdheid over de verspreiding van kernwapens ging ook in 2012 vooral uit naar het Iraanse nucleaire programma. Inzake de aloude controverse over de omvang en aard van het programma kon opnieuw amper vooruitgang worden geboekt. De hervatte gesprekken tussen Iran en de vijf permanente leden van de VN-Veilighedsraad plus Duitsland (de 'P5+1' staten) mondden niet uit in een doorbraak omtrent de weigering van Iran om zich te houden aan de eisen van de Veiligheidsraad, die wil dat het land de verrijking van uranium en andere gevoelige activiteiten gerelateerd aan de splijstofkringloop opschort. Evenmin bereikten Iran en het Internationaal Atoomagentschap (IAEA) eensgezindheid over een kaderplan als reactie op de door het IAEA geuite bezorgdheid dat Iran zich had ingelaten met nucleaire activiteiten met mogelijke militaire dimensies en daarmee zijn verbintenissen onder het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) niet was nagekomen. De impasse leidde tot hernieuwde oproepen om zelfs verder te gaan dan wat bepaald was in het model voor aanvullend protocol door het IAEA meer wettelijke bevoegdheden te geven om onderzoek uit te voeren naar NPV-ondertekenaars die verdacht worden de in verdragen vastgelegde controleverplichtingen te schenden.

De gebrekkige vooruitgang in deze twee op zich staande maar nauw verwante gesprekken voedde de speculatie dat sommige landen – Israël en de Verenigde Staten voorop – de voorkeur zouden geven aan extralegale maatregelen of zelfs hun toevlucht zouden nemen tot het preventieve gebruik van militair geweld om zo een einde te maken aan het nucleaire wapenprogramma dat Iran zou uitvoeren. De hernieuwde aandacht voor mili-

taire opties deed opnieuw de vraag rijzen of een internationale juridische aanpak nog doeltreffend was. Zijn met name economische sancties afdoende om landen aan te pakken die belangrijke verdragsverplichtingen en -regels inzake wapenbeheersing – al dan niet bewezen – naast zich neerleggen?

Noord-Koreaans nucleair programma

Het Zespartijenoverleg over de denuclearisatie van Noord-Korea bleef in 2012 stilliggen. Ondertussen kon Noord-Korea zijn status als kernwapenstaat herbevestigen. In wat als een doorbraak werd gezien verklaarde Noord-Korea zich bereid om zijn nucleaire en ballistische raketprogramma's op te schorten in ruil voor humanitaire hulp van de VS. Maar de deal werd al snel afgeblazen toen Noord-Korea met een raket een satelliet lanceerde, waarvan de VS en zijn bondgenoten in de regio vonden dat het eigenlijk een verhuide ballistische raketproef betrof.

De lancering die plaatsvond op 13 april 2012 in de aanwezigheid van internationale waarnemers was een mislukking waarover uitvoerig is bericht. De drietraps Unha 3 raket ontplofte kort na het opstijgen. De beslissing van Noord-Korea om door te gaan met de lancering lokte een golf van internationale kritiek uit.

De manier waarop Noord-Korea zijn nucleaire en ballistische raketprogramma in 2012 ontwikkelde, leek aan te geven dat de nieuwe Noord-Koreaanse leider Kim Jong Un zich het nationale 'leger eerst'-beleid eigen zou maken en daarbij zou steunen op de uitbouw van zijn nucleaire en ballistische slagkracht. Tegen het einde van het jaar koesterde Noordoost-Azië nog maar weinig hoop in een eventuele hervatting van multilaterale onderhandelingen om Noord-Korea zover te krijgen dat het zijn ontluikende nucleaire arsenaal in ruil voor internationale bijstand zou opgeven.

De NAVO en niet-strategische kernwapens

Zodra de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie in 2012 klaar was met haar Defence and Deterrence Posture Review (DDPR), rees de vraag hoe de toekomst van niet-strategische (tactische) kernwapens er in Europa uit zou zien. Na het Strategische Concept uit 2010 bevestigde de DDPR nogmaals het belang van kernwapens om de NAVO in staat te stellen haar afschrik- en defensietaken uit te voeren. Daarbij kondigde het document geen echt gewijzigde houding aan omtrent Amerikaanse kernwapens die in Europa gestationeerd zijn. De DDPR stelde tezelfdertijd dat de NAVO opties zou onderzoeken om het arsenaal niet-strategische kernwapens af te bouwen indien Rusland hetzelfde zou doen en liet daarbij de mogelijkheid open om nucleaire wapencontroles verder dan het nieuwe START-verdrag tussen Rusland en de VS van 2010 te laten gaan.

Willen de VS, zijn NAVO-bondgenoten en Rusland tot een onderhandelde oplossing komen om niet-strategische kernwapens in te perken, dan moeten zij hun standpunten, die in 2012 nog onverenigbaar waren, bijstellen. Aan het einde van het jaar wees niets erop dat ze zover waren.

Maatregelen in de strijd tegen nucleair terrorisme

Ook in 2012 bleven de risico's van nucleair terrorisme en de illegale verspreiding van nucleair en radioactief materiaal een gespreksonderwerp op het hoogste politieke niveau. In maart kwamen 53 staatshoofden en regeringsleiders bijeen tijdens de Nuclear Security Summit in het Zuid-Koreaanse Seoul, voor een vergadering met het oog op scherpere wettelijke en reglementaire maatregelen om nucleaire materialen en installaties wereldwijd te beveiligen.

De leiders gingen na welke vrijwillig genomen verbintenissen tijdens de Nuclear Security Summit van 2010 in Washington waren

nagekomen en publiceerden een mededeling met prioriteitsdomeinen om de beveiliging van nucleaire en radiologische materialen te verscherpen. Tevens bespraken zij de verhouding tussen nucleaire veiligheid en beveiliging in het licht van het ongeval in 2011 in de kerncentrale van Fukushima, Japan.

Zij spraken af in 2014 in Nederland een derde topontmoeting te beleggen als stap in het overleg inzake de voortgezette samenwerking rond nucleaire veiligheid. De voornaamste verdienste van deze topconferenties over nucleaire beveiliging is dat ze de hoogste politieke echelons hebben gewezen op de noodzaak om programma's en projecten te implementeren die jarenlang in de ontwikkelingsfase hebben gezeten. Hoewel de high-level vergaderingen de kansen vergrootten dat de beoogde doelen vóór de bijeenkomst van staatshoofden en regeringsleiders daadwerkelijk worden gehaald, zullen toekomstige topbijeenkomsten niet meer zozeer over afspraken rond brede doelstellingen als wel over technische kwesties en specifieke projecten gaan, waardoor de resultaten misschien niet meer zo spectaculair zullen zijn. ●

8. VERMINDERING VAN DE VEILIGHEIDSDREIGING VAN CHEMISCHE EN BIOLOGISCHE MATERIALEN

Chemische wapens – beheersing en ontwapening

Rusland en de Verenigde Staten zijn er niet in geslaagd om hun aangegeven chemische wapensarsenaal conform het Verdrag inzake Chemische Wapens (CWC) tegen de uiterlijke deadline in april 2012 te vernietigen. De Organisatie voor het verbod van chemische wapens (OVCW) heeft in Libië de daar eerder niet-aangegeven chemische wapens geïnspecteerd. Elders is men verdergegaan met het vernietigen van oude en achtergelaten chemische wapens, zoals de wapens die Japan tijdens de Tweede Wereldoorlog in China heeft laten liggen.

Wat de bij het CWC-verdrag aangesloten landen in 2012 ook hebben besproken, is de toekomstige aard en focus van het regime in de aanloop naar de derde CWC-toetsingsconferentie, die zal plaatsvinden in april 2013. Operationeel gezien bleef het het regime er echter vooral om te doen, na te gaan of de chemische wapens daadwerkelijk waren vernietigd.

OUDE EN ACHTERGELATEN CHEMISCHE WAPENS

Per december 2012,

- hadden drie landen aangegeven dat er zich achtergelaten chemische wapens (ACW's) op hun grondgebied bevinden
- hadden vijftien landen aangegeven dat zij sinds de inwerkingtreding van het CWC in het bezit zijn geweest van oude chemische wapens (OCW's)
- zijn OCW-inspecties uitgevoerd in België, Duitsland, Italië, Japan en het VK
- was ongeveer 75 procent van de ACW's die tot op dat ogenblik in China waren gevonden, vernietigd

VERNIETIGING VAN CHEMISCHE WAPENS

Per 31 oktober 2012,

- moesten Irak, Libië, Rusland en de VS de vernietiging van hun voorraden chemische wapens nog afronden
- was 54.258 ton (78 procent) van de chemische wapens categorie 1 vernietigd
- hadden 13 landen 70 voormalige chemische productiefaciliteiten aangegeven
- waren 43 van deze faciliteiten vernietigd en hadden 21 conversie ondergaan voor vreedzame doeleinden

In 2012 traden geen nieuwe landen toe tot het CWC. Per 31 december hadden 188 landen het verdrag geratificeerd of zich erbij aangesloten. Twee landen hadden het ondertekend maar niet geratificeerd, en zes landen hadden het ondertekend noch geratificeerd.

Biologische wapens – beheersing en ontwapening

In 2012 hielden de staten die partij zijn bij het Verdrag van 1972 tot verbod van Biologische en Toxische Wapens (BTWC) de eerste twee van vier tussentijdse bijeenkomsten met deskundigen en partijen zoals die door de zevende toetsingsconferentie van het BTWC in 2011 waren vastgelegd. De deelnemers wisselen daarbij standpunten en informatie uit over capaciteitsversterkende maatregelen, over wat wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen voor het stelsel kunnen betekenen, over een effectieve nationale implementatie van de verdragsbepalingen, en over meer transparantie en vertrouwen tussen partijen.

De ondersteunende eenheid voor de uitvoering van het BTWC (ISU) heeft een database-project opgestart om vraag naar en aanbod van bijstand en samenwerking op elkaar af te stemmen. Vergeleken met het CWC is de institutionele capaciteit van het stelsel echter beperkt gebleven.

Eén nieuwe partij is in 2012 tot het verdrag toegetreden: de Marshalleilanden. Per 31 december 2012 hadden nog twaalf andere landen het verdrag ondertekend maar nog niet geratificeerd.

Aantijgingen van chemische en biologische wapenprogramma's

Ook in 2012 kwam er geen einde aan de aantijgingen over programma's inzake en het gebruik van chemische en biologische wapens, die men echter vrijwel nooit met officiële of gezaghebbende rapporten hard kon maken. Vaak was het daarbij Syrië dat ervan werd verdacht, een chemisch wapenarsenaal te onderhouden dat, zo men vreesde, zou worden ingezet tijdens de burgeroorlog die daar woedde.

Een Syrische regeringsfunctionaris reageerde op de talrijke rapporten over vermeende chemische wapenvoorraden door te stellen dat het land over dergelijke wapens beschikt maar deze enkel tegen buitenlandse krachten en nooit tegen zijn eigen burgers zou inzetten. Een aantal landen waaronder Israël, Jordanië, Turkije, het Verenigd Koninkrijk en de VS zijn naar verluidt nagegaan welke opties zij hadden om verdachte chemische wapeninstallaties in Syrië te monitoren en beveiligen en zo te vermijden dat deze wapens in handen van derden zouden vallen. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties en de Directeur-Generaal van de OVCW hebben van gedachten gewisseld over de politieke en technische gevolgen die een eventuele inzet door Syrië van chemische wapens onder hun respectieve mandaten zou hebben.

Daarnaast zijn er nieuwe gegevens vrijgekomen over hoe de Japanse sekte Aum Shinrikyo tijdens haar aanslag op de metro van Tokyo met saringas tewerk is gegaan en werd een definitief verslag over het biologische wapenprogramma in de Sovjetunie gepubliceerd.

Zicht op biowetenschappelijk onderzoek voor tweërlei gebruik

In 2012 hebben beveiligingsdeskundigen en biowetenschappers zich de vraag gesteld of het gepast was, in 2011 afgerond onderzoek naar de overdraagbaarheid van de vogelgriep onder fretten te publiceren. Men maakte zich immers zorgen dat dergelijk onderzoek zou worden misbruikt, bijvoorbeeld om het vogelgriepvirus te converteren naar een variant die onder mensen via de lucht overdraagbaar is.

Een commissie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) die speciaal in het leven werd geroepen om het werk door te lichten van twee onderzoeksgroepen (respectievelijk gevestigd in Nederland en de VS) heeft de kwestie ook besproken. Nederland heeft exportcontroles overwogen op de resultaten die de daar gevestigde groep met haar onderzoeksmethodologie had behaald, maar zag daar uiteindelijk van af. De Amerikaanse nationale wetenschappelijke adviesraad voor bioveiligheid (NSABB) liet haar initiële verzet tegen de publicatie varen, met het argument dat de onderzoekers de voorlopige bevindingen zo hadden bijgewerkt dat publicatie toch gerechtvaardigd was. Beide papers zijn gepubliceerd in 2012. ●

9. BEHEERSING VAN CONVENTIONELE WAPENS EN MILITAIRE VERTROUWENWEKKENDE MAATREGELEN

In 2012 zijn vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen (CSBM's) – d.w.z. openheid en terughoudendheid om te zorgen dat militaire slagkracht niet voor politieke doeleinden wordt ingezet – belangrijk geweest in het wegnemen van spanningen en om te voorkomen dat incidenten in verschillende regio's van de wereld zouden escaleren.

CSBM's zorgen ervoor dat specifieke incidenten niet in erger uitmonden, maar worden in bredere zin in sommige regio's ook genomen om positief bij te dragen aan een meer intense samenwerking tussen landen op basis van partnerschap, wederzijds vertrouwen en transparantie.

CSBM's alleen volstaan weliswaar niet om tot meer coöperatieve veiligheid te komen, toch helpen zij in verschillende regio's aanzienlijk om de stabiliteit te bevorderen en te stimuleren en de voorwaarden te scheppen voor positieve groei en ontwikkeling.

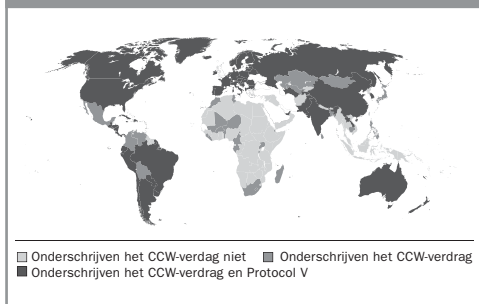
Op het vlak van wapenbeheersing – bindende afspraken om de structuur, uitrusting of de operaties van strijdmachten beperkt te houden – zag de toestand er in 2012 minder rooskleurig uit.

Wapenbeheersing om humanitaire redenen

Op het gebied van humanitaire wapenbeheersing (waarbij landen uitrustingen met nietsontziende of onmenselijke gevolgen ongeacht hun militair nut niet gebruiken) worden bestaande overeenkomsten maar langzaam en ongelijkmatig geïmplementeerd.

Het belangrijkste onderwerp van 2012 voor de partijen aan het Verdrag inzake bepaalde conventionele wapens van 1981 (CCW) was de mogelijkheid om het verdrag uit te breiden naar andere mijnen dan antipersoonsmijnen (MOTAPM). Consensus onder de CCW-par-

PARTIJEN BIJ PROTOCOL V VAN HET CCW-VERDRAG INZAKE ONTPLOFBARE OORLOGSRESTEN

tijen bleek onhaalbaar over MOTAPM, maar in vergelijking tot clustermunie lijken hun standpunten dicht bij elkaar te liggen.

Protocol V van het CCW-verdrag inzake ontplofbare oorlogsresten (ERW) beoogt burgers deels van de impact van niet-ontpofte en achtergelaten munitie te vrijwaren. Steeds meer landen scharen zich achter dit protocol: van de 115 landen die eind 2012 partij waren bij het CCW-verdrag hadden er 81 ook Protocol V ondertekend. Protocol V heeft de minste leden in Afrika, het Midden-Oosten en Zuidoost-Azië.

Tien staten hebben het Verdrag inzake clustermunie (CCM) van 2008 in 2012 geratificeerd. Hoewel steeds meer landen zich dus achter het verdrag scharen, lijkt dit in 2012 niet te wijzen op een duidelijke toename van ondertekenaars, nadat de partijen bij het CCW-verdrag in 2011 niet in staat bleken maatregelen omtrent clustermunie overeen te komen.

Beheersing van kleine wapens in Afrika

Het afgelopen decennium is in Afrika geleidelijk aan een kader voor de controle van kleine en lichte wapens (SALW) tot stand gebracht. Er zijn vier wapenbeheersingsovereenkomsten goedgekeurd, de meeste onder de invloed van subregionale economische gemeenschappen.

- het protocol van 2001 inzake de controle van vuurwapens, munitie en andere aanverwante materialen in de SADC-regio;
- het Protocol van Nairobi van 2004 inzake de preventie, controle en vermindering van kleine en lichte wapens in de regio rond de Grote Meren en in de Hoorn van Afrika;
- de ECOWAS-conventie van 2006 over kleine en lichte wapens, hun munitie en ander daarmee verband houdend materiaal; en
- het Centraal-Afrikaans Verdrag van 2010 voor de controle op kleine en lichte wapens, hun munitie, onderdelen en componenten die kunnen worden gebruikt voor hun fabricage, herstelling en assemblage (Verdrag van Kinshasa).

Ondanks het feit dat de beheersing van kleine en lichte wapens in Afrika zich vooral regionaal afspeelt, verkiezen sommige belangrijke externe partners zoals de Europese Unie toch om hun strategische dialoog met Afrikaanse landen op continentaal niveau te laten plaatsvinden. Subregionale instrumenten hangen op dit moment af van externe financiering en de Afrikaanse Unie komt maar moeilijk tot een consensus over elementen die met kleine en lichte wapens verband houden. Dit betekent dat implementatie pas mogelijk wordt zodra de subregionale instrumenten en de externe partners een manier hebben gevonden om beter samen te werken.

Beheersing van conventionele wapens en CSBM's in Europa

In 2012 slaagde Europa er net als in 2011 maar moeilijk in om afspraken te maken rond een verdieping van de beheersing van conventionele wapens. Eind 2012 echter startte Oekraïne, de nieuwe voorzitter van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in 2013, een proces dat misschien in de toekomst een kader kan zijn voor de ontwikkeling van een nieuwe benadering in de beheersing van conventionele wapens.

Tijdens de ministerraad van de OVSE in december 2012 spraken de ministers van Buitenlandse Zaken af om onder de naam 'Helsinki+40' een proces op te starten, dat als doelstelling onder andere maatregelen wil ontwikkelen om de in de Astana Commemorative Declaration van 2010 gemaakte afspraken in praktijk te brengen. Uiteindelijk zou dit de Europese impasse rond de beheersing van conventionele wapens moeten doorbreken en het pad moeten effenen naar onderhandelingen over een nieuwe overeenkomst. De maatregelen zouden klaar moeten zijn tegen 2015, vier decennia na de ondertekening van de Slotakte van Helsinki.

CSBM's in Azië en op het Amerikaans continent

Azië is een regio met heel wat bilaterale en subregionale spanningen, aanslepende conflicten die af en toe in dodelijke incidenten uitmonden en twisten over land- en zee grenzen. Hoewel verschillende Aziatische initiatieven CSBM's op hun agenda hebben staan, is er geen sterk mandaat of institutionele structuur voorhanden om CSBM's in Azië ruggensteun te verlenen.

Anders dan in Azië hebben grensgeschillen op het Amerikaans continent geen spanningen uitgelokt waarbij een militair optreden vereist was. De regio staat niet onder enige groot-schalige militaire dreiging van buitenaf en heeft de afgelopen twee decennia op zowel regionaal als subregionaal niveau een hele reeks CSBM's ontwikkeld. Zo zijn de leden van de Unie van Zuid-Afrikaanse Naties (Unión de Naciones Suramericanas, UNASUR) verdergegaan met het uitvoeren van in 2011 afgesproken maatregelen en hebben ze ook nieuwe CSBM's uitgewerkt. ●

10. CONTROLE OP HANDEL IN WAPENS EN DUAL-USE PRODUCTEN

Overheden beseffen steeds meer dat de controle op stromen conventionele wapens en goederen die zowel voor civiele als militaire doeleinden bruikbaar zijn – dual-use producten – een complex proces is waarbij ook reglementering van de uitvoer en daaraan gekoppelde tussenhandel, doorvoer, overslag en financieringsactiviteiten komen kijken. Dit complexe karakter betekent dat landen overal ter wereld krachtig moeten optreden en samenwerken. Staten hanteren om die reden allerhande multilaterale mechanismen en creëren of stellen voortdurend instrumenten bij om deze uitdagingen aan te kunnen.

Onderhandelingen over het wapenhandelsverdrag

De VN-conferentie van juli 2012 over een wapenhandelsverdrag (ATT) eindigde zonder akkoord over een ontwerp tekst. Verschillende landen, met name Rusland en de Verenigde Staten, vroegen om uitstel zodat de VN-lidstaten deze thema's kunnen bespreken.

ATT-onderhandelaars struikelden in 2012 vooral over twee onderwerpen: hoe een aanvaardbaar compromis te vinden dat rekening houdt met de verplichtingen vanuit het internationaal humanitair recht en de mensenrechten maar tegelijk landen in staat stelt om via wapenleveringen hun veiligheid te garanderen; en welke goederen moeten worden onderworpen aan leveringscontroles.

De laatste ATT-conferentie vond plaats in maart 2013. Voor de VN-lidstaten was dit een laatste kans om een consensus te bereiken over een internationaal verdrag om de 'strengst mogelijke internationale normen voor de overdracht van conventionele wapens vast te leggen'.

Wapenembargo's, financiële sancties en andere beperkende maatregelen

Tijdens 2012 waren dertien VN-wapenembargo's, negentien EU-wapenembargo's en één wapenembargo van de Arabische Liga van kracht. Er zijn geen nieuwe embargo's opgelegd of opgeheven. De VN-Veiligheidsraad kwam niet tot een akkoord over een wapenembargo tegen Syrië.

Er zijn talrijke andere beperkende maatregelen ingezet om de proliferatie van nucleaire, biologische en chemische wapens en van de draagraketten daarvoor te voorkomen. Deze maatregelen omvatten handelsbeperkingen, financiële sancties en reisbeperkingen. Beper-

MULTILATERALE WAPENEMBARGO'S DIE VAN KRACHT WAREN IN 2012

Verenigde Naties (13 embargo's)

- Al-Qaeda en aanverwante personen en groepen
- Democratische Republiek Congo (NSA) • Ivoorkust • Eritrea • Iran • Irak (NSA) • Noord-Korea • Libanon (NSA) • Liberia (NSA) • Libië (NSA) • Somalië • Sudan (Darfur) • Taliban

Europese Unie (19 embargo's)

Tenuitvoerlegging van VN-embargo's (9):

- Al-Qaeda, de Taliban en aanverwante personen en groepen • Democratische Republiek Congo (NSA) • Ivoorkust • Eritrea
- Irak (NSA) • Libanon (NSA) • Liberia (NSA) • Libië (NSA) • Somalië (NSA)

Aanpassingen van VN-embargo's (3):

- Iran • Noord-Korea • Sudan

Embargo's zonder VN-tegenhanger (7):

- Wit-Rusland • China • Guinee • Myanmar
- Zuid-Sudan • Syrië • Zimbabwe

ECOWAS (1 embargo)

- Guinee

Arabische Liga (1 embargo)

- Syrië

NSA = embargo op niet-statelijke actoren in deze landen.

kingen op de handel kunnen algemeen van aard zijn of zich op specifieke goederen richten.

Voorbeelden van financiële sancties zijn het bevriezen van fondsen of economische middelen, een verbod op financiële transacties of eisen tot voorafgaande goedkeuring alvorens men zulke transacties kan realiseren, en beperkingen op het verstrekken van exportkredieten of investeringsfondsen. Reisbeperkingen houden bijvoorbeeld in dat bepaalde personen niet mogen vliegen of het land niet in mogen.

Belangrijk in 2012 was dat de landen die een centrale rol spelen in het beheer van het internationale financiële systeem het eens werden over hoe zij financiële sancties moeten aanwenden om de non-proliferatie te stimuleren. Daarnaast werden nieuwe en uitgebreide maatregelen aangenomen in een poging om het Iraanse kernbeleid een andere richting uit te sturen.

Exportcontroleregimes

Vier informele, op consensus berustende exportcontroleregimes – de Australiëgroep, het Missile Technology Control Regime, de Nuclear Suppliers Group en de Wassenaar Arrangement on Export controls for Conventional arms and Dual-use Goods and Technologies – trachten elk binnen hun eigen domein de samenwerking rond handelscontroles te versterken.

Wat deze regimes in 2012 gemeen hadden, was dat ze allemaal inspanningen hebben geleverd om een ruimer overleg op te zetten en bredere richtlijnen uit te werken voor de activiteiten en goederen die aan controle worden onderworpen, met name in het kader van tussenhandel, doorvoer en overslag, immateriële overdracht van technologie en proliferatiefinanciering. Hoewel de regimes vooral blijven vasthouden aan exportcontroles, gaan controle-inspanningen zich steeds meer op aanverwante handelsactiviteiten richten.

Veranderingen in de EU-exportcontroles

De doorlopende herziening van het gemeenschappelijk standpunt van de EU tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie heeft in 2012 geen grote veranderingen teweeggebracht in de EU-reglementering inzake de controle op wapenexport, tussenhandel, overslag en doorvoer. Wel hebben EU-lidstaten een nieuwe verordening betreffende de intracomunautaire handel in defensiegoederen ten uitvoer gelegd.

Zoals voorzien binnen de multilaterale controleregimes worden nu meer dual-use producten aan een controle onderworpen. De nieuwe vereiste om ook het Europees Parlement hierbij te betrekken, veroorzaakt wel aanzienlijke vertraging. Dat het Parlement heeft geprobeerd om EU-controles op dual-use producten ook verplichten te stellen voor de handel in bewakingstechnologie waren deel van een reeks initiatieven op dit terrein in de nasleep van de gebeurtenissen tijdens de Arabische Lente in 2011 en 2012. Hierbij dient het Parlement zich aan als nieuwe actor die de handelscontroles op dual-use producten in de EU mee gaat bepalen. ●

BIJLAGEN

Geldende verdragen betreffende wapenbeheersing en ontwapening, 1 jan. 2013

- 1925 Protocol inzake het verbod om bij oorlogen gebruik te maken van verstikkende, giftige en andere gassen en van bacteriologische oorlogstechnieken (Protocol van Genève 1925)
- 1948 Conventie inzake preventie en bestraffing van de misdaad van genocide (Genocideconventie)
- 1949 Conventie van Genève (IV) met betrekking tot de bescherming van burgers in oorlogstijd; en 1977 Protocol I en II met betrekking tot de bescherming van slachtoffers van internationale en niet-internationale gewapende conflicten
- 1959 Verdrag van Antarctica
- 1963 Verdrag tot verbod van proefnemingen met kernwapens in de dampkring, in de kosmische ruimte en onder water (Gedeeltelijk kernstopverdrag, PTBT)
- 1967 Verdrag inzake de beginselen waaraan de activiteiten van staten zijn onderworpen bij het onderzoek en gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen (Ruimteverdrag)
- 1967 Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika en de Caraïben (Verdrag van Tlatelolco)
- 1968 Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens (Non-Proliferatieverdrag, NPV)
- 1971 Verdrag tot verbod van de plaatsing van kernwapens en andere massavernietigingswapens op of onder de zeebedding en de oceanbodembodem (Zeebodembverdrag)
- 1972 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag tot verbod van biologische en Toxische Wapens, BTWC)
- 1974 Verdrag inzake de beperking van ondergrondse kernwapenproeven (Drempelverdrag voor het Verbod op Kernwapenproeven, TTBT)
- 1976 Verdrag inzake ondergrondse kernexplosies met een vredelievend doel (Verdrag inzake Vredelievende Kernexplosies, PNET)
- 1977 Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderingstechnieken (Verdrag tot verbod van geofysische oorlogvoering)
- 1980 Conventie inzake de fysieke bescherming van kernmaterialen en kerninstallaties
- 1981 Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet onderscheidende werking te hebben (CCW-Verdrag of Verdrag betreffende de onmenselijke wapens)
- 1985 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in de Stille Zuidzee (Verdrag van Rarotonga)
- 1987 Verdrag over de vernietiging van middellange- en korteaafstands raketten (INF-Verdrag)
- 1990 Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CSE-Verdrag)
- 1992 Verdrag inzake het open luchtruim
- 1993 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Chemische Wapenconventie, CWC)
- 1995 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Zuidoost-Azië (Verdrag van Bangkok)
- 1996 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Afrika (Verdrag van Pelindaba)
- 1996 Overeenkomst over de subregionale wapenbeheersing (Overeenkomst van Firenze)

CHRONOLOGIE 2012, TIJDLIJN

- 1 jan. De Iraanse organisatie voor atoomenergie kondigt aan dat Iran een splijtstofstaaf heeft geproduceerd.
- 10 feb. Sudan en Zuid-Sudan ondertekenen een memorandum van overeenstemming inzake non-agressie en samenwerking.
- 22 mrt. De Malinese president Amadou Toumani Touré wordt door een staatsgreep van de macht verdreven.
- 12 april Een militaire staatsgreep zet de civiele regering van Guinee-Bissau opzij.
- 1 mei Afghanistan en de VS ondertekenen een strategische partnerschapsovereenkomst betreffende hun relatie na 2014.
- 22 juni Een Turks F-4 gevechtsvliegtuig wordt door Syrische troepen uit de lucht geschoten.
- 2 juli De conferentie van de VN over het wapenhandelsverdrag van 2012 gaat van start.
- 2 aug. Kofi Annan treedt terug als speciaal gezant voor Syria van de VN en de Arabische Liga en wordt vervangen door Lakhdar Brahimi.
- 11 sept. Japan kondigt aan dat het drie van de betwiste Senkaku- (Diaoyu-) eilanden in de Zuid-Chinese Zee heeft gekocht.
- 10 okt. Een Syrisch passagiersvliegtuig wordt onderschept en gedwongen te landen op de luchthaven van Ankara.
- 29 nov. De Algemene Vergadering van de VN keurt een resolutie goed die Palestina de status van niet-lidstaat toekent.
- 12 dec. Noord-Korea lanceert met succes een Unha 3 raket

- 1997 Inter-Amerikaanse conventie tegen het illegaal vervaardigen en verhandelen van vuurwapens, munitie, explosieven en ander daarmee verband houdend materiaal (CIFTA)
- 1997 Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en overdracht van antipersoonsmijnen en de vernietiging ervan (APM-Conventie)

- 1999 Inter-Amerikaanse conventie inzake de transparantie van aankopen van conventionele wapens
- 2006 ECOWAS-conventie over handvuurwapens, lichte wapens, hun munitie en ander daarmee verband houdend materiaal
- 2006 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Centraal-Azië (Verdrag van Semipalatinsk)
- 2008 Verdrag inzake cluster munitie
- 2010 Verdrag inzake verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (nieuw START-verdrag)
- 2011 Document van Wenen 2011 inzake vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen

Nog niet van kracht zijnde verdragen, 1 januari 2013

- 1996 Verdrag voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBT)
- 1999 Overeenkomst over de aanpassing van het verdrag van 1990 inzake conventionele strijdkrachten in Europa
- 2010 Centraal-Afrikaans Verdrag voor de controle op kleine en lichte wapens, hun munitie en alle onderdelen en componenten die kunnen worden gebruikt voor hun fabricage, herstelling en assemblage (Verdrag van Kinshasa)

Samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid

Opmerkelijke gebeurtenissen in 2012 waren onder meer de toetreding van Mongolië als deelnemende staat van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de schorsing van Guinee-Bissau als lidstaat van de Afrikaanse Unie (AU).

Mexico werd toegelaten tot de Nuclear Suppliers Group en de Wassenaar Arrangement, en Wit-Rusland is toegetreten tot het Zanger Committee. Geen enkel land is lid geworden van de andere controleregimes voor strategische handel – de Australiëgroep en het Missile Technology Control Regime. ●

RECENTE PUBLICATIES VAN HET VLAAMS VREDESINSTITUUT

Sportschieten met vuurwapens: analyse van draagvlak, juridisch kader en de praktijk in Vlaanderen

Rapport – 13 november 2012

Een Europese agenda voor veiligheidstechnologie: van innovatiebeleid tot exportcontroles

Rapport – 22 februari 2013

Advies over het wereldwijd verdrag voor handel in conventionele wapens

Advies – 11 maart 2013

Advies over de markering van munitie

Advies – 13 maart 2013

Wapenexport naar de Arabische wereld

Rapport - 26 maart 2013

Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2012

Rapport – 25 juni 2013

Deze en andere publicaties vind je terug op www.vlaamsvredesinstituut.eu. Daar lees je ook meer over het Vlaams Vredesinstituut als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement.

Informatie over alle SIPRI publicaties is beschikbaar op <http://books.sipri.org>.

HET SIPRI YEARBOOK 2013 BESTELLEN?

SIPRI Yearbook 2012: Armaments, Disarmament and International Security

Gedrukte en onlineversie uitgegeven door Oxford University Press

ISBN 978-0-19-965058-3, hardback, xxii+574 pp., £100/\$185

Het SIPRI Yearbook 2013 kan worden besteld in boekenwinkels, bij de meeste online boekhandelaars of rechtstreeks bij Oxford University Press:

Online: www.oup.com

Telefoon: VK +44 1536-741 017; VS +1 800-451 7556

Fax: VK +44 1536-454 518; VS +1 919-677 1303

E-mail: VK book.orders@oup.co.uk; VS customers@oup-usa.org

Meer informatie vindt u op www.sipriyearbook.org

VERTALINGEN

Het SIPRI Yearbook 2013 zal worden vertaald in

- het Arabisch, door het centrum voor Arabische eenheidsstudies (CAUS), Beiroet
www.caus.org.lb
- het Chinees, door de Chinese vereniging voor wapenbeheersing en ontwapening (CACDA), Peking
www.cacda.org.cn
- het Russisch, door het instituut voor wereldeconomie en internationale betrekkingen (IMEMO), Moskou
www.imemo.ru
- het Oekraïens, door het Razumkov-centrum (het Oekraïense centrum voor economische en politieke studies, UCEPS), Kiev
www.razumkov.org.ua

Deze vertalingen worden gefinancierd door het Zwitserse federale ministerie van Defensie, Civiele Bescherming en Sport. Voor meer informatie kunt u met deze organisaties contact opnemen.

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

Signalistgatan 9
SE-169 70 Solna, Sweden
Telephone: +46 8 655 97 00
Fax: +46 8 655 97 33
Email: sipri@sipri.org
Internet: www.sipri.org

vlaams vredesinstituut

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
Tel. 02/552 4591
vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.twitter.com/Vredesinstituut
www.facebook.com/vlaamsvredesinstituut
www.vlaamsvredesinstituut.eu

STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI YEARBOOK 2013

Armaments, Disarmament and International Security

Het SIPRI Yearbook is een compendium van gegevens en analyses in de volgende domeinen:

- veiligheid en conflicten
- militaire uitgaven en bewapening
- non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening

Dit boekje bevat een samenvatting van de 44e uitgave van het SIPRI Yearbook, waarin ontwikkelingen in 2012 beschreven staan op het vlak van

- *Gewapende conflicten*, met studies over conflicten in de nasleep van de Arabische Lente en de broze vrede in Oost- en Zuidoost-Azië
- *Vredesoperaties en conflictbeheersing*, met toelichtingen omtrent de nieuwe operaties in Syrië, de Sahel en Guinee-Bissau
- *Militaire uitgaven*, met aandacht voor het Amerikaanse begrotingsdebat en uitgaven aan beveiliging in de context van de gewelddadige misdaad in Midden-Amerika
- *Wapenproductie en militaire diensten*, met de SIPRI Top 100 en een bijdrage over cyberbeveiliging
- *Internationale wapenleveringen*, met bijzondere aandacht voor de patroonswijzigingen in vraag en aanbod en met een onderzoek over wapenleveringen aan Syrië
- *Mondiale nucleaire strijdkrachten*, met een overzicht van splijtstofvoorraden en -productie
- *Beheersing van kernwapens en non-proliferatie*, met een onderzoek naar de niet-strategische kernwapens van de NAVO en haar inspanningen in de strijd tegen nucleair terrorisme
- *Vermindering van de veiligheidsdreiging van chemische en biologische materialen*, met bijzondere aandacht voor het zicht op biowetenschappelijk onderzoek voor tweëerlei gebruik
- *Beheersing van conventionele wapens en opbouw van militair vertrouwen*, met studies naar de beheersing van kleine wapens in Afrika, en vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen in Azië en op het Amerikaans continent
- *Controle op handel in wapens en dual-use producten*, met toelichtingen bij de onderhandelingen over het wapenhandelsverdrag, sancties en veranderingen in multilaterale exportcontroleregimes

evenals uitgebreide bijlagen over overeenkomsten aangaande wapenbeheersing en ontwapening, internationale samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid en gebeurtenissen gedurende 2012.

Deze samenvatting van het SIPRI Yearbook werd in het Nederlands vertaald in samenwerking met het Vlaams Vredesinstituut, een onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement.